

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ

ЧЕРНИШОВ О.І.,

ректор Донецького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук,
доцент, академік Міжнародної
академії наук педагогічної освіти

УДК 378 4 Укр – 55

СИСТЕМА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА: МОДЕЛЬ ХХІ СТОЛІТТЯ

В статье исследуются закономерности обеспечения высокой эффективности содержания последипломной подготовки педагогических работников.

Обоснована необходимость подчинения содержания подготовки учителей общественным требованиям, социальному заказу, дидактическим принципам его определения и конструирования, функциям последипломного образования.

Утверждается положение о связи содержания последипломного образования с проблемами, тенденциями и перспективами развития школы, содержанием педагогической готовности и потребностями учителей.

Ключевые слова: система последипломного образования, учителя, наука.

У статті досліджуються закономірності забезпечення високої ефективності післядипломної підготовки педагогічних працівників.

Обґрунтовано необхідність підпорядкування змісту підготовки вчителів суспільним вимогам, соціальному замовленню, дидактичним принципам його визначення і конструювання, функціям післядипломної освіти.

Стверджується положення про зв'язок змісту післядипломної освіти з проблемами, тенденціями і перспективами розвитку школи, змістом педагогічної готовності та потребами вчителів.

Ключові слова: система післядипломної освіти, вчителі, наука.

In the article the didactic regularities of the guaranteeing a high effectiveness of the content of the teachers' postdiploma training are theoretically and experimentally investigated.

The author proved that the content of postdiploma education is connected with the problems, tendency and perspectives of school development, pedagogical preparedness and teachers' necessity. The level of the teachers' professional and pedagogical culture should be improved.

The possibility of the teachers' level training according to their experience and length of work by means of making educational plans of subjects is researched in the article.

Key words: postdiploma education, teachers, science.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Швидкі зміни техніки й технологій, гуманізація суспільних відносин спонукають фахівців постійно навчатися. Якщо на початку ХХ століття обсяг знань на планеті подвоювався кожні 30 років, то зараз щороку знання оновлюються на 15%. Замість установки «освіта на все життя» впроваджується парадигма – «освіта протягом життя».

Безперервна педагогічна освіта набуває особливої актуальності тому, що вчитель, з одного боку, повинен готувати конкурентоспроможного компетентного випускника, а з іншого боку, повинен сам відповідати запитам сучасного суспільства.

Учителі загальноосвітніх шкіл покликані вирішувати складний комплекс питань соціалізації особистості, залучення дітей та молоді до цінностей культури, формування у них високих громадянських якостей, наукового та

художнього світогляду, потреби щодо збереження та подальшого примноження духовних і матеріальних надбань українського народу.

У наш час учені, педагоги, психологи неодноразово звертаються до проблеми учителя, визначаючи йому нові ролі і функції, наприклад, тьютор, фасилітатор, модератор.

Проведені нами дослідження засвідчують, що найвищі вимоги сучасні учні висувають до таких професійних якостей учителя, як ерудиція, інформованість, прогресивність, здатність вести інтерактивні уроки, давати цікаві завдання.

Учитель, як і сто років тому, повинен мати ґрунтовні знання, бути добрим, чуйним, інтелігентним, красивим, хорошим психологом. Причому, у вік інформації, коли є телевізор, мобільні телефони, комп'ютери, Інтернет, і вже переважній більшості учнів не варто працювати, щоб цією інформацією оволодіти, до рівня навченості вчителя висуваються ще вищі вимоги.

Тобто, в ідеальній свідомості образ учителя – це образ універсальної людини.

Система безперервної освіти області змушена постійно модернізуватися, випереджаючи шкільну практику. Основні стратегічні напрями розвитку післядипломної педагогічної освіти – це досягнення збалансованості між попитом і пропозицією фахівців на ринку праці; упровадження нових концепцій і технологій; суттєве поліпшення науково-методичного забезпечення процесу навчання, послідовна інтеграція в європейський освітній простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане розв'язання даної проблеми. Питанням підвищення кваліфікації вчителів приділялась значна увага в монографічних роботах багатьох учених (В.І. Бондар, Н.І. Клокар, С.В. Крисюк, В.І. Маслов, В.В. Олійник, Н.Г. Протасова, П.В. Худоминський та ін.); [4] розкрита роль обласного інституту післядипломної педагогічної освіти щодо модернізації змісту освіти в Україні (Л.І. Даниленко; Н.І. Клокар; М.І. Лапенко, Л.Д. Покроєва тощо); визначені особливості процесу навчання (І.П. Жерносек, А.М. Зубко, М.Ю. Красовицький, С.В. Крисюк, В.І. Пуцов, Т.І. Суценко, М.М. Чегодасва та інші) [2].

У педагогіці в основному застосовується моделювання як метод пізнання (Л.В. Зазуліна, В.В. Краєвський, П.І. Сікорський, І.Т. Фролов, В.А. Штофф тощо). Виявляється тенденція збільшення масштабів його застосування і в системі підвищення кваліфікації вчителів: моделювання передового педагогічного досвіду (М.Ю. Красовицький); моделювання педагогічних ситуацій (О.С. Березюк, Ю.М. Кулюткін, Г.С. Сухобська); імітаційно-ігрове моделювання (Ю.М. Друзь); моделювання управлінської діяльності (А.В. Гулімовський, В.С. Пікельна) тощо [1].

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У Донецькій області створена потужна та гнучка система післядипломної педагогічної освіти. Її провідними компонентами є творчий пошук, дослідження, моделювання та проектування.

Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти функціонує і розвивається в єдиному процесі оновлення національної освіти, забезпечуючи кадровий потенціал сучасній школі області. Інститут упроваджує принцип безперервності освіти, оскільки забезпечує спадкоємність у розвитку професіоналізму педагогів при підвищенні кваліфікації на курсах і в міжкурсовий період.

Співпраця облППО з методичними центрами та кабінетами, методичними об'єднаннями

вчителів створює можливості задоволення *запитів практиків, урахування особливостей розвитку освіти в конкретних містах і районах, а також сприяє індивідуалізації і диференціації післядипломної освіти педагогів.*

Об'єднання наукового потенціалу викладацького складу з практичним досвідом методистів спрямоване не лише на підтримку певного рівня національної освіти, але й на його розвиток.

Якість підвищення кваліфікації педагогічних працівників виступає ресурсною запорукою якості освіти. Головною ідеєю підвищення кваліфікації, що створює адаптивну систему, є *формування націленості педагога на безперервний професійно-педагогічний саморозвиток, який відбувається за індивідуальною траєкторією*, коли педагог самостійно визначає цілі, форми, засоби та час професійного зростання.

У навчальному процесі на курсах підвищення кваліфікації успішно використовуються інтерактивні технології, тренінгова система, інтегровані модулі, інформаційно-комунікаційні технології.

Навчальні модулі й програми міжкурсівого навчання постійно оновлюються. У них відбиваються кращі традиції української педагогіки та новітні досягнення педагогічної науки, у тому числі й зарубіжний досвід. На практикумах слухачі курсів підвищення кваліфікації займаються:

- моделюванням сучасних систем, форм і методів педагогічної практики;
- розробкою проектів і технологій, спрямованих на ефективне функціонування педагога в умовах соціальних змін.

Результативно працюють «Педагогічна студія новітніх технологій», «Вища школа майбутнього», «Відкритий університет інноваційної педагогіки».

Школи молодого творчого учителя, методиста, директора стали не лише експериментальними майданчиками для впровадження інновацій, але й генераторами креативних проектів, педагогічною майстернею як для слухачів, так і для молодих співробітників інституту.

Адже насправді молодий, добре підготовлений учитель дуже потрібний дитині. Близький дітям і за віком, і за станом духу, він природним чином згладжує ефект «сміслового бар'єру» між учнем і педагогом, пом'якшує відторгнення дитини від школи. Молодий учитель, не скутий стереотипами педагогіки вчорашнього дня, здатний внести до освітнього процесу елементи свіжих педагогічних віянь.

Досвідчені педагоги залучаються для проведення практикумів, стажувань, авторських курсів.

Навчання педагогів за кредитно-модульною системою передбачає пролонговані програми навчання з використанням методичних портфоліо, компетентісно орієнтованих електронних кейсів, авторських електронних підручників, енциклопедій, хрестоматій, банку ситуативних завдань з предметів.

Сучасну школу вже неможливо уявити без засобів інформаційно-комунікативних технологій, відкритого інформаційного простору для учителя і учнів, використання інструментів інформаційної діяльності в усіх шкільних предметах, без інформаційного середовища, в яке занурений увесь освітній процес.

Але також неможливо її уявити без учителя, який усе це може використовувати у своїй роботі та допомогти засвоїти своїм учням.

Підвищення кваліфікації і досягнення учителем професійної ІКТ-компетентності у своїй галузі завершується плануванням свого курсу з мультимедійною підтримкою.

Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють удосконалити навчальний процес інституту використанням електронних консультацій, тематичних чатів, селектора, WEB-форума.

Активно залучаються технології відкритої освіти:

- мережеві технології, що дозволяють активно формувати освітній портал інституту;
- кейс-технології, що формують сучасний набір навчально-методичних матеріалів, доступних кожному педагогові незалежно від форми навчання;
- телекомунікаційні технології, що дозволяють проводити заняття з видаленими аудиторіями в режимі реального часу із зворотним зв'язком.

Участь у Міжнародних освітніх проектах дозволяє викладачам інституту освоїти нові ефективні методики навчання педагогів. *Поєднання новітніх інформаційних технологій і кращих традицій регіональної освіти істотно поліпшує якість підвищення кваліфікації педагогів при відносно невеликих витратах ресурсів.*

Велика увага приділяється безперервному навчанню управлінських кадрів. Пріоритетним є формування їх готовності до тих видів діяльності, які необхідні на сучасному етапі: інформаційно-аналітичної, проектно-дослідної, діагностичної, інноваційної, методичної, планово-фінансової, маркетингової.

Тому в регіональній системі післядипломної освіти управлінських кадрів перевага віддається діяльнісному, творчому підходам. У навчальних модулях акцентується увага на теоретичному

обґрунтуванні й застосуванні активних моментів управлінської практики: створенні управлінських студій як нової управлінської технології, самоврядуванні з опорою на юридичну та фінансову самостійність колективів, демократизацію та гуманізацію управління, механізм становлення лідерських якостей у керівників.

Ефективно працюють «Віртуальна школа освітнього менеджменту», «Мережева школа управлінського резерву», проект освітнього маркетингу «Директор – директоріві», «Консалтингова служба».

Продовжується робота щодо:

- Оптимізації умов для безперервного професійного зростання кадрів.
- Організації різних форм підвищення кваліфікації за рахунок інтеграції з ведучими навчальними і науково-дослідними центрами України і зарубіжжя.
- Розвитку сучасних освітніх технологій.
- Формування корпоративного інформаційного середовища, системи відкритої освіти.
- Підтримки експериментальної та інноваційної діяльності в освітніх установах.
- Активізації професійних комунікацій (створення професійних об'єднань, консультативних рад учителів-предметників, он-лайн клубів).

Наукова робота інституту спрямована на забезпечення випереджального характеру системи післядипломної педагогічної освіти, а саме:

- формування професійної культури педагогів;
- розширення й поглиблення їх знань;
- розвиток творчого потенціалу;
- вироблення позицій стосовно важливих педагогічних проблем сучасності;
- виявлення і узагальнення кращого педагогічного досвіду;
- продукування нових педагогічних ідей і технологій.

Проводяться наукові дослідження, експерименти в навчальних закладах області; впроваджуються педагогічні інновації в навчально-виховний процес інституту і шкіл; розроблюються та реалізуються педагогічні проекти й цілеспрямовано готуються педагоги до здійснення науково-дослідної роботи.

Науково-методичні семінари, науково-практичні конференції, педагогічні читання демонструють синтез науки і практики. Напрями наукових досліджень відповідають невідкладним потребам розвитку регіональної освіти.

Інститут побудував функціональну мережу експериментальних майданчиків, шкіл-лабораторій, технопарків за актуальними педагогічними проблемами. У них проходяться

експерименти не лише обласного рівня, але й Всеукраїнського і навіть Міжнародного.

Важливим напрямом роботи ІППО є апробація нових підручників і педагогічного програмного забезпечення. Це не просто розширена експертиза нової розробки, але й включення педагога в процес удосконалення навчальної продукції.

Саме інститути післядипломної педагогічної освіти вивели моніторинг якості освіти на рівень педагогічного дослідження. Кількісний та якісний аналізи, методичні рекомендації, тренувальні збірки завдань – це далеко не повний перелік робіт інститутів щодо моніторингових досліджень. Розроблені діючі різнорівневі управлінські моделі. Їх базова тріада: аналіз – корекція – прогноз.

Зразком науково-методичної роботи інституту є узагальнення, презентація і поширення перспективного педагогічного досвіду. Він несе в собі елементи новизни, націлений на вирішення актуальних завдань навчання й виховання, забезпечує стійку ефективність освітнього процесу.

Основними сферами впровадження результатів наукової діяльності інституту є:

- навчально-методичне забезпечення педагогічного процесу в навчальних закладах області;
- курси підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;
- робота педагогів в міжкурсовий період;
- наукове консультування.
- Навчально-методичні матеріали, що розробляються інститутом, виділяються серед різноманіття педагогічної літератури:
  - ✓ у них відзеркалені останні педагогічні інновації, ефективність яких підтверджена науковими дослідженнями;
  - ✓ вони часто носять випереджаючий характер і спрямовані на забезпечення перспективних видів навчальної діяльності;
  - ✓ мають практико-орієнтовану спрямованість: розробляються під контингент;
  - ✓ вони об'єднуються в навчально-методичні комплекси, які включають навчальні, методичні матеріали, мультимедіа-підтримку, списки

літератури, опис ситуацій, моделі, зразки діяльності, електронні довідники, словники тощо.

Отже, система післядипломної педагогічної націлена на розвиток фахової компетентності педагогів відповідно до вимог сучасності, а саме:

- має випереджальний характер: узагальнюючи попередній досвід, дає орієнтири щодо методичної та самоосвітньої роботи на наступні п'ять років;
- відповідає загальнометодологічним, педагогічним, дидактичним принципам (науковості, зв'язку теорії з практикою, збалансованості загального і конкретного, системності, мультимедійності тощо);
- постійно оновлюється, враховуються маркетингові дослідження освітніх запитів педагогів;
- будується за індивідуальними освітніми траєкторіями;
- збагачена новітніми технологіями, творчими майстернями, експериментально-дослідною роботою;
- інтерактивна, практико і компетентнісно зорієнтована;
- спрямована на самовдосконалення.

Список джерел

1. Білик, Н.І. Моделювання процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів [Текст]: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / Н.І. Білик. – Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2005. – 21 с.
2. Буренко, В.М. Андрагогічний підхід до професійної перепідготовки вчителя гуманітарного профілю [Текст]: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / В.М. Буренко. – Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2005. – 22 с.
3. Руссол, В.М. Змістові аспекти національного виховання в післядипломній освіті педагогічних працівників [Текст] // Обрії: Науково-методичний журнал Івано-Франківського ІППО. – 1998. – № 1. – С. 5-8.
4. Руссол, В.М. Дидактичні основи оптимізації змісту післядипломної освіти педагогічних працівників [Текст]: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / В.М. Руссол. – Терноп. держ. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. – Т., 2000. – 21 с.